

POLICY MEMO 1
SARAJEVO, MART 2015.

Norwegian Sea

Akcija
ZA KULTURU

USPOSTAVA DESKA ZA KREATIVNU EUROPU U BIH

(ANALIZA I PREPORUKE)

UVOD

Kreativna Europa¹ je program Europske komisije za podršku i sufinansiranje projekata iz oblasti kulture i audiovizuelnog sektora. Program Kreativna Europa je nastavak prethodnih programa **Kultura** i **Media** koji su sada kao potprogrami objedinjeni u jedan program Kreativna Europa. Kreativna Europa je okvirni program Europske unije za razdoblje od 2014. do 2020. godine i započeo je 1. januara 2014. Sa svojim fleksibilnim interdisciplinarnim pristupom, Program je usmjeren na potrebe kulturnih radnika iznesene u širem procesu javnih konsultacija. Za razdoblje 2014–2020 ukupni budžet Kreativne Europe iznosi **1.46 milijardi eura** što je 9% više sredstava od prethodnog programa.

Zemlje članice programa koje nisu članice EU-a također sudjeluju u kreiranju programskog budžeta kroz uplatu članarine.

Bosna i Hercegovina je postala učesnik programa **Kultura 2007–2013.** od 2011. godine i programa **Media 2007** od jula 2013. godine. Za oba programa platila je ulaznu kartu, jedan dio iz državnog budžeta, a jedan dio iz IPA sredstava. EU dozvoljava da i BiH (kao i sve druge zemlje koje su kandidati ili potencijalni kandidati za članstvo u EU) učestvuje u programu Kreativna Europa pod uslovima koji se definiraju posebnim sporazumom EU i BiH. Jedan od neophodnih uslova je i **finansijsko učešće** zemlje u programu.

Finansijsko učešće za svaku zemlju koja nije članica EU određuje Europska komisija, a na zahtjev zemlje koja aplicira za Program.

Bosna i Hercegovina pristupila je programu Kreativna Europa 22. jula 2014. godine.

Ulazna karta za BiH iznosi **205.000 eura** na godišnjem nivou.²

ZEMLJE ČLANICE PROGRAMA

- Zemlje članice EU-a
- Zemlje Evropskog ekonomskog prostora (EEA) – (Island, Lihtenštajn, Norveška)
- Zemlje Zapadnog Balkana (moći će sudjelovati u Programu ukoliko potpišu Memorandum o razumijevanju)
- Zemlje EU susjedstva: Azerbejdžan, Armenija, Gruzija, Moldavija, Ukrajina, Bjelorusija, Maroko, Alžir, Tunis, Libija, Egipat, Palestina, Izrael, Jordan, Libanon i Sirija

1 Vidjeti o programu na: <http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>

2 Sve informacije su dostupne u Ministarstvu civilnih poslova koje je nadležno za provedbu ovog Programa.

KO PROVODI PROGRAM?

Program je u nadležnosti **Opće uprave za obrazovanje i kulturu Europske komisije (DG EC)**.³ Opća uprava direktno provodi samo neke od programskih aktivnosti, dok je za provedbu većeg dijela programskih aktivnosti ovlaštena **Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizuelnu djelatnost i kulturu – EACEA**. Izvršna agencija obavlja aktivnosti pod nadzorom Komisije i smještena je u Bruxellesu (Belgija).

Zbog centralizirane provedbe Programa, na državnim nivoima potrebno je osigurati informacije i pomoći svima iz oblasti kulture i audiovizuelnog sektora koji su zainteresirani prijaviti svoj projekt za EU sufinansiranje. **Desk za Kreativnu Europu** zadužen je za promociju Programa i omogućavanje pristupa informacijama o Programu, kako bi se osigurala ciljana, efikasna, šira diseminacija praktičnih informacija o njegovoj provedbi, programskim aktivnostima i mogućnostima programskog sufinansiranja.

DESK KREATIVNA EUROPA

Desk za Kreativnu Europu⁴ uspostavljaju sve članice programa s ciljem promocije i podrške kulturnom i audiovizuelnom sektoru da apliciraju s projektima u okviru EU programa Kreativna Europa. Budžet Deska za Kreativnu Europu EU finansira sa 50%, dok je ostalih 50% obaveza države.

Iskustva drugih EU država koje su već formirale Desk za Kreativnu Europu pokazuju da manje države imaju najmanje 3–4 osobe uposlene puno radno vrijeme u Desku (kancelarija za podršku / Odsjek za podršku / služba za podršku), one malo veće po 4–5 uposlenih, dok kod velikih EU država taj broj prelazi 7–8 stalno uposlenih u Desku.

Bosna i Hercegovina bi trebala imati najmanje 3–4 stalno uposlena u Desku kako bi mogla adekvatno odgovoriti zahtjevima i potrebama kulturnog i audiovizuelnog sektora u našoj zemlji, odnosno kako bi omogućila povlačenje što većih iznosa iz ovog EU fonda za koji u našoj zemlji ima i interesa i potencijala. Krajnji cilj svake zemlje koja plaća ulaznu kartu (u našem slučaju **205.000 eura godišnje**) ne bi trebao biti povrat uloženog, već mnogo viši i ambiciozniji. Iskustva država regiona (Hrvatska, Srbija, Slovenija) pokazuju da je uz dobre mehanizme podrške države moguće višestruko uvećanje povlačenja EU sredstava, i do 7–8, pa čak i 10 puta veće nego što je plaćanje ulazne karte.

Ovo je samo finansijski aspekt učešća u programu Kreativna Europa, a svakako posebnu, tj. dodatnu vrijednost predstavlja promocija kulture BiH u Europi i svijetu, uključivanje kulturnog i audiovizuelnog sektora BiH u EU kulturne tokove, doprinos imidžu države i razni aspekti obrazovanja i obuka za predstavnike kulturnog i audiovizuelnog sektora za poslovanje po EU principima.

³ Službena web stranica: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

⁴ Lista zemalja koje su uspostavile Desk Kreativne Europe: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/tools/creative-desks_en.htm

OPĆI CILJEVI

- Očuvanje i promocija europske kulturne i jezičke raznolikosti
- Jačanje konkurentnosti kulturnog i kreativnog sektora u cilju pospješivanja dobro osmišljenog, održivog i sveobuhvatnog rasta (EU Strategija 2020)
- Olakšavanje kulturnom i kreativnom sektoru prilagođavanje digitalnom dobu i eri globalizacije

POSEBNI CILJEVI

- Jačanje sektorskih kapaciteta i podrška transnacionalnom djelovanju
- Promocija i podrška transnacionalnoj mobilnosti kulturnih radnika i kulturno-umjetničkih djela i dolazak do nove publike u Europi i van Europe
- Jačanje sektorskih finansijskih kapaciteta
- Jačanje politika u oblasti kulture, kreativnih industrija i audiovizuelnog sektora

PROGRAM PODRŽAVA

- projekte međunarodne saradnje
- europske mreže
- književne prijevode
- europske platforme za strukturnu podršku
- podrška izgradnji kapaciteta i obuka za radnike u audiovizuelnom sektoru
- podrška razvoju projekata u audiovizuelnom sektoru (do početka snimanja)
- podrška distribuciji europskih audiovizuelnih djela u Europi i u svijetu
- podrška filmskim festivalima koji promoviraju europske filmove
- fond za međunarodnu ko-produkciju filma
- podrška događajima i projektima koji za cilj imaju privlačenje nove publike zainteresirane za europska filmska ostvarenja

OČEKIVANJA OD KREATIVNE EUROPE

- 300.000 umjetnika i kulturnih radnika će dobiti finansijsku podršku kako bi sa svojim djelima došli do publike izvan svoje zemlje
- Najmanje 1000 europskih filmova će biti podržano za distribuciju
- 2500 kina će dobiti podršku
- Više hiljada kulturnih organizacija i kulturnih radnika imat će koristi od različitih vrsta edukacija i treninga
- Preko 4500 knjiga će dobiti podršku za prijevode
- Milioni europskih građana imat će različite benefite

KOME JE PROGRAM NAMIJENJEN?

Programom se osigurava podrška projektima, organizacijama, promotivnim aktivnostima i istraživanju u svim područjima **kulture, kreativnih industrija i audiovizuelnog sektora**. Korisnici Programa moraju biti **pravna osoba** – javna ustanova ili privatna organizacija s pravnim statusom, čija glavna aktivnost pripada području kulture (kulturni ili kreativni sektori) i ima **sjedište registrirano u jednoj od zemalja članica Programa**.

ŠTA TREBA UČINITI DA BI SE FORMIRAO DESK?

U prošlom sedmogodišnjem programskom i budžetskom razdoblju EU (2007–2013)⁵ BiH je uspjela pristupiti tek nekolicini programa, iako su joj svi bili dostupni.⁶ Među tim rijetkim EU programima bila su i dva programa važna za sektor kulture: program **Kultura 2007–2013** i program **Media**. Program Kultura je postao dostupan bh. aplikantima od 2011. a program Media (audiovizuelni sektor) polovinom 2013. godine, tj. na samom kraju programa.

Dosadašnji rezultati učešća bh. aplikanata potvrđuju opravdanost učešća BiH u EU programima. Međutim, ti rezultati su tek na zadovoljavajućem nivou, tj. kao država nismo u minusu. Oni mogu i moraju biti dalako veći. Procenat uspješnosti povlačenja sredstava iz EU fondova se mora podići na mnogo viši nivo. Pogotovo što sve procjene pokazuju da bh. sektor kulture i audiovizuelnih djelatnosti ima za to sasvim pristojan potencijal.

5 Pregled programa Europske unije za period 2007–2013 i 2014–2020 dostupan na: http://www.dei.gov.ba/dei/media_servis/vijesti/default.aspx?id=14623&langTag=hr-HR

6 Programi Zajednice bili su otvoreni u isto vrijeme svim zemljama Balkana, tj. 2003. godine. Hrvatska je npr. u 2007. imala pristup 14 programa, a to znači pristup 14 velikih fondova za različite sektorske politike. BiH je te godine tek potpisala Okvirni sporazum, a pristup prvom programu desio se tek 2009. godine (programu za nauku FP7).

Odgovor na pitanje kako potencijal bh. sektora kulture i audiovizuelnih djelatnosti na najbolji način aktivirati, staviti u funkciju europskih integracija i povlačenja sredstava iz EU fondova, najlakše ćemo dobiti ukoliko analiziramo pristup drugih država ovom pitanju.

Iskustva drugih država upravo pokazuju da je za **uspješno učešće u EU programima** (i fondovima) neophodno obezbijediti određene pretpostavke, odnosno ispuniti 3 preduslova:

- **političko-administrativni** (potpisivanje Sporazuma sa EU),
- **finansijska podrška** (obezbjeđivanje budžetskih linija sufinansiranja na državnim nivoima),
- **stručno-tehnička podrška** (uspostava odgovarajućeg Deska – služba, ured, kancelarija – u cjelosti osposobljenog za promotivnu, konsultantsku, stručnu i tehničku podršku).

U slučaju prethodna dva programa – Kultura i Media – BiH je ispunila tek prvi preduslov i to je osnovni razlog zašto efikasnost i uspješnost bh. sektora kulture i audiovizuelnih djelatnosti u povlačenju sredstava iz EU fondova nije na višem nivou.

BiH je potpisala Sporazum sa EU o pristupanju programu Kreativna Europa 22. 07. 2014. godine i time obezbijedila pravne i administrativne pretpostavke da se bh. sektor kulture i audiovizuelnih djelatnosti nastavi natjecati za sredstva iz EU fondova.

Drugi i treći preduslov (finansijska podrška i stručno-tehnička podrška) još uvijek nisu obezbjeđeni i to će se sigurno negativno odraziti na uspješnost. Potrebno je naglasiti da BiH svoje učešće u ovom programu plaća **205.000 eura**, odnosno za 7 godina iz BiH budžeta će biti isplaćeno **1.435.000 eura**. Samo plaćanje ulazne karte ne garantuje povlačenje ni jednog eura. Što znači da je na svakoj zemlji učesnici programa da uspostavi takve mehanizme i usvoji mjere podrške kojima će omogućiti svom sektoru kulture i audiovizuelnih djelatnosti da bude dovoljno konkurentan i efikasan sa projektima za grantove u okviru programa Kreativna Europa.

Da bi se cijeli krug podrške učešću bh. sektora kulture u EU programima zatvorio potrebno je ispuniti i treći preduslov, a to je **uspostava odgovarajućeg Deska za Kreativnu Europu**. Negdje se to naziva ured, kancelarija ili služba u kojoj radi nekoliko osoba osposobljenih za promotivnu, konsultantsku, stručnu i tehničku podršku. Podsjećamo da je **formiranje Deska obaveza iz Sporazuma** između Europske unije i Bosne i Hercegovine o učešću Bosne i Hercegovine u programu Kreativna Europa potpisanog 22. 07. 2014. godine.

Različita su iskustva europskih zemalja po tom pitanju. Negdje te službe funkcioniraju pri ministarstvima, negdje pri nekim državnim agencijama, a negdje se država opredijelila za angažman nezavisnog sektora da radi taj posao za njih. Imamo primjer Republike Slovenije gdje NVO model odlično funkcionira.

Država raspisuje javni poziv na koji se javljaju organizacije koje imaju odgovarajuće reference da taj posao obavljaju. Država (ministarstvo) odabere najkvalitetniju organizaciju i, preko granta, preuzima dio sufinansiranja njenog rada na poslovima vezanim za program Kreativna Europa.⁷ Država u svakom trenutku, ukoliko je nezadovoljna rezultatima i radom te organizacije, može otkazati saradnju. Važno je naglasiti da **50% budžeta za rad Deska obezbjeđuje EU, maksimalno do 70.000 eura**. EU sufinansira sve aktivnosti, uključujući i plate uposlenih.

Ovakav model Deska bi svakako vrijedilo razmotriti i za BiH, ukoliko ne postoji politički konsenzus oko uspostave i finansiranja jedinstvenog i efikasnog Deska za Kreativnu Europu pri MCP BiH ili pri nekoj drugoj instituciji.⁸ Prednost ovog modela je što država ne mora upošljavati nove državne službenike (najmanje 3–4)⁹, što su manje organizacije operativnije i efikasnije i što bi u slučaju BiH taj grant za sufinansiranje organizacije koja bi preuzela ulogu Deska za Kreativnu Europu također mogao biti pokriven iz državnog granta za podršku učešća bh. kulturnog sektora u EU programima. Značajna prednost je i to da po okončanju Programa država nema nikakvih obaveza prema osobama koje su radile na provođenju Programa, u smislu prava po osnovu radnog odnosa, što nije slučaj ukoliko bi Desk bio u sastavu nekog ministarstva.

7 U proces odabira najbolje organizacije može biti uključena i delegacija EU, ako bh. vlasti ne bi mogle same postići konsenzus.

8 Odabir se radi po javnom pozivu zainteresiranim organizacijama koje su osposobljene za pružanje ove vrste usluga, a moguće je u kriterijima tražiti da takva organizacija djeluje na prostoru cijele BiH, ili čak i to da ima kancelariju u oba bh. entiteta. Npr. da kancelarija za potprogram Kultura bude u Banjoj Luci, a kancelarija za potprogram Media u Sarajevu. Sporazum sa MCP BiH bi potpisivao samo jedan aplikant kao pravno lice, jer jedino tako ostvaruje predušlov da aplicira za EU sredstva.

9 U Hrvatskoj, Slovačkoj, Mađarskoj, Danskoj, Češkoj, Irskoj, Estoniji, Litvaniji, Švedskoj itd. na tim poslovima rade po 4 osobe, a u većim zemljama broj stalno uposlenih je mnogo veći.

Dakle, ne bi bilo dodatnih upošljavanja, ne bi bilo dodatnih izdvajanja sredstava iz državnog budžeta ni jednu KM, već samo jedna logičnija i racionalnija korekcija namjene postojećih budžetskih stavki.

Primjer Hrvatske potvrđuje kako je povlačenje sredstava iz programa za finansiranje kulture i audiovizuelnog sektora u toj zemlji višestruko veći od plaćene ulazne karte.

Povlačenje EU sredstava u Republici Hrvatskoj u okviru programa Kultura 2007.–2013.

2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
307.785,32 €	125.483,00 €	195.176,00 €	1.048.764 €	815.298,14 €	1.302.670,78 €	835.758,69 €

UKUPNO: 4.630.936,70 €

Godišnje učešće RH iznosilo je: 170.000,00 EUR

Današnji **Desk Republike Hrvatske za Kreativnu Europu ima 4 stalno uposlena:** 2 za potprogram Kultura + 2 za potprogram Media

NAČIN RADA I USTROJSTVO DESKA KREATIVNE EUROPE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Desk Kreativne Europe u Hrvatskoj djeluje u dvije kancelarije – Kultura i MEDIA – koje djeluju pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, odnosno Hrvatskom audiovizualnom centru kao nastavak rada Kulturne kontaktne točke i Mediadesk-a Hrvatske (programi za razdoblje od 2007. do 2013. godine). Za razdoblje 2014.–2020. Ministarstvo kulture je potpisalo ugovor sa Hrvatskim audiovizuelnim centrom (HAVC) kojim se regulira ustrojavanje Deska Kreativne Europe za koordinaciju potprograma MEDIA. HAVC je javna ustanova koju je osnovala Vlada Republike Hrvatske 2008. godine. Desk za potprogram Kultura je smješten u Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Oba Deska operativnu i finansijsku suradnju provode jako dobro. Također, oba Deska zapošljavaju po 2 osobe koje imaju iskustva u međunarodnoj suradnji i europskim projektima te znanje iz sektora kojim se program bavi. Oba Deska nastoje raditi što operativnije, funkcionalnije i fleksibilnije. Deskovi imaju namjenu pružanja i diseminiranja informacija potencijalnim korisnicima i zainteresiranim sudionicima o potprogramima koje vode. Također, Deskovi organiziraju seminare, radionice i edukativne programe o programu i konkursima. U dosadašnjem radu Desk Kreativne Europe je organizirao nemali broj radionica, treninga i konferencija na kojima su participirali predavači iz europskih i ne-europskih zemalja i držali predavanja o europskim projektima koji su finansirani iz jednog od potprograma. Osim toga, oba Deska nastoje sudjelovati na što većem broju događaja i aktivnosti koje su izravno, ali i neizravno, vezane za projekte oba potprograma, ali i za kulturni sektor u cjelini. Sve

informacije o Desku Kreativne Europe Hrvatske su dostupne na službenoj stranici Ministarstva kulture R Hrvatske kao i na portalu za kulturu Ministarstva kulture – Culturenet.hr. Desk pravi plan rada za svaku narednu godinu i u okviru planiranog perioda nastoji pokriti sve zadate ciljeve: edukativni program, sastanke, konsultacije, pružanje informacija o konkursima i slično. Na kraju godine se vrši evaluacija rada i proslijeđuje Europskoj komisiji, tj. Izvršnoj agenciji koja je zadužena za koordinaciju programa na europskoj razini.

ZAKLJUČAK

Učešće Bosne i Hercegovine u programu **Kultura 2007–2013 i Mediji 2007–2013** dobar su pokazatelj dvosmjernog djelovanja državnih institucija BiH prema kulturnom i audiovizuelnom sektoru. Potpisivanjem **Općeg sporazuma o učešću u Programima Europske unije** i ispunjavanjem potrebnih uslova za pristupanje realizaciji sektorskih programa, država BiH se obavezala na potpomaganje kulturnog i audiovizuelnog sektora BiH u realizaciji međunarodnih projekata i povlačenju sredstava iz njih. Uprkos zakašnjelom učešću Bosne i Hercegovine u Programu za kulturu i medije 2007–2013, kulturni i audiovizuelni sektor su potvrdili da BiH ima kapacitet za realizaciju međunarodnih projekata. Regionalna iskustva rada Deskova Kreativne Europe, kao i kratkoročno bh. iskustvo u prethodnom programu, pokazuju koliko se finansijsko učešće može uvećati kroz dobijene projekte i jačati međunarodna orijentacija i promocija kulturnog i audiovizuelnog sektora. Trenutno nepostojanje spremnosti da se uspostavi efikasan i funkcionalan Desk za Kreativnu Europu doprinosi nedovoljnoj iskorištenosti finansijskog učešća (**205.000 eura po godini**) kojeg Bosna i Hercegovina uplaćuje za program Kreativna Europa. Iskustvo prethodnih programa, kao i regionalno učešće u aktuelnim, potvrđuju da bi finansijsko povlačenje uspostavom Deska moglo biti višestruko uvećano. Nepostojanje političke volje da se uspostavi efikasan i operativan Desk za oba potprograma limitira kulturni i audiovizuelni sektor za učešće u međunarodnim projektima, a finansijsko učešće u Programu neaktiviranjem Deska oštećuje i budžet Bosne i Hercegovine.

PREPORUKE

1. Uspostaviti operativan, funkcionalan i fleksibilan Desk sa 3–4 uposlenika sa stručnim referencama.
2. Kreirati i javno prezentirati plan rada Deska za svaku narednu godinu.
3. Kreirati edukativne programe Deska: treninge, seminare, radionice, info-dane, konferencije o programu Kreativna Europa i konkursima.
4. Raditi transparentno i otvoreno prema krajnjim korisnicima Programa (kulturni i audiovizuelni sektor u BiH).
5. Kreirati web stranicu za diseminiranje korisnih informacija i znanja o Programu; pojačano korištenje socijalnih medija za širenje novih informacija.
6. Vršiti evaluaciju rada za svaku godinu prateći procenat povlačenja sredstava iz programa Kreativna Europa.

„Ova analiza je kreirana kroz projekat održivosti civilnog društva u Bosni i Hercegovini koji realizuju *Centri civilnih inicijativa (CCI)* i *Centar za promociju civilnog društva (CPCD)*, a koji je podržan od *Američke agencije za međunarodni razvoj i Vlade Velike Britanije.*“

Copyright © 2015 Udruženje Akcija, sva prava pridržana.

Autori publikacije: **Akcija policy team**

Partner u projektu: **Fondacija Mediacentar Sarajevo (FMC)**

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Ova analiza je omogućena zahvaljujući podršci američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Stavovi izneseni u ovoj analizi su isključiva odgovornost Udruženja Akcija i nužno ne predstavljaju stavove USAID-a ili američke vlade.

Akcija je neprofitna organizacija osnovana 1998. U svom pristupu Akcija nastoji zagovarati sistemske promjene u sektoru kulture u BiH. To se može postići insistiranjem na znanju i kompetencijama, oslanjanjem na relevantne policy analize, advocacy aktivnosti, umrežavanje i edukativne programe. Akcija promovira kulturu kao javno dobro fokusirajući se na njen potencijal za društvenu koheziju, emancipaciju, obrazovanje kao i značaj njene uloge za ekonomski razvoj države i društva u cjelini.

E-mail: info@akcija.org.ba

Web: www.akcija.org.ba